

Ellen Stynen

Theater na Auschwitz

BRAND VAN ERIC DE VOLDER EN TONEELGROEP CEREMONIA

Op 21 mei 2004 ging in de Minard in Gent de productie *Brand* van Eric De Volder/Toneelgroep Ceremonia in première. *Brand* is gebaseerd op een ooggetuigenverslag uit de kampen, opgetekend door ene Julius Vandenberghe, een Gents brandweerman. Via Dominique Willaert van Victoria Deluxe kwam dit manuscript uiteindelijk in de openbaarheid en in handen van Eric De Volder. Toen Willaert in 2003 in samenwerking met de Seniorencel van de Dienst Sociale Zaken van de Stad Gent een onderzoek voerde omtrent clubhuiswerking in de sociale wijk van Nieuw-Gent, vertrouwde een bevriend koppel van de inmiddels overleden Julius Vandenberghe hem de schriftjes toe. De Volder was direct onder de indruk van dit materiaal en besloot er zijn volgende productie aan te wijden.

Het leven van Vandenberghe

In 1943 werd Julius Vandenberghe samen met twaalf collega-brandweermannen opgepakt in de Gentse brandweerkazerne en op transport gezet naar Duitsland. Slechts drie van hen overleefden het verblijf in Mauthausen, Buchenwald en het werkkamp Dora. Kort na zijn terugkeer trad de zwaar getraumatiseerde Vandenberghe in het huwelijk, maar al gauw liet zijn vrouw hem colloqueren en werd hij opgesloten in de psychiatrische afdeling van het Dr. Guislaininstituut. Bij een brand in het instituut herkenden enkele brandweermannen tussen de patiënten hun ex-collega Julius, en ze reddden hem uit de psychiatrie. Over Vandenberghe's leven daarna is weinig geweten, behalve dat hij na verloop van tijd op verzoek van vrienden zijn wedervaren in de concentratiekampen op papier zette. Het manuscript van Julius Vandenberghe beslaat twee schoolschriftjes: *De hel van Mauthausen* en Bu-

Voerwoord:
Dit is geen boek, enkel gebeurtenissen.
Wat ik hier schrijf is niet alles door mijzelf
beleefd, verscheidene gebeurtenissen zijn mij door
medegevangenen verteld, doch alles is bewerkt
op het proces van Mauthausen zelf, dat niets
is overdreven en alles berust op zuivere waarheid.
Indien het kamp in ons land minder bekend
is, komt dit niet omdat er zo weinig onze
landgenoten daar verkoefd hebben, maar wel
omdat er zo weinigen vandaar zijn teruggekeerd
de doden konden niet voortvertellen wat daar
gebeurd is. Van de 4500 Belgen die in het kamp
terecht kwamen, zijn er juist 20 teruggekomen,
de anderen vertelden het kamp door de schoor-
stenen van de crematoriums. Gedurende eene
reis in Oostenrijk zou men een bezoek aan dit gruw-
lijk veld niet mogen overslaan, niet alleen uit hulde
voor hen die hier gestorven zijn— zij wachten zich geen
helden en droegen dit niet— maar vooral voor
wat zich hier afspeelde nooit meer zou
gebeuren.

Uit het schriftje van Julius Vandenberghe

chenwald. Na zijn overlijden op 4 november 1988 in Gent belandden beide schriften via een erfenis bij een bevriend echtpaar van de auteur, om vijftien jaar later uiteindelijk op de werktafel van De Volder terecht te komen.

Authentiek uitgangsmateriaal

Dat dit ooggetuigenverslag bij Toneelgroep Ceremonia terechtkwam, is geen toeval. De afgelopen jaren bouwde Eric De Volder zich een stevige reputatie op wat betreft het werken met 'authentiek' uitgangsmateriaal. In 1988 maakte hij *Achiel De Baere*, waarvoor hij zich baseerde op een reeks zakagendaatjes met daarin het dagboek van een zieke en eenzame duivenmelker. De Volder vond de agenda's toevallig in een lade op een rommelmarkt, en was vooral aangedaan door

het feit dat iemands hele leven voor een appel en een ei te koop lag. In *Achiel De Baere* gaf hij de auteur van de dagboekjes als het ware een tweede kans om een ander, beter en grootser leven te leiden en te ontsnappen aan de vergetelheid. Dit procédé herhaalde zich bij andere creaties; producties als *Poète et Prisonnier* (1994), *Dolmen* (1998), *Regent en Regentes* (1999) en *Achter 't eten* (2003) zijn rechtstreeks gebaseerd op oude dagboeken of briefwisselingen. Via improvisaties maken de spelers zich het tekstmateriaal eigen en gaan ze tussen de regels op zoek naar een mogelijk verhaal. Biografische of historische exactheid zijn in dit proces van geen tel; waar het om gaat is dat bestoft, 'dood' tekstmateriaal weer tot leven komt en daarbij—via de improvisaties en de persoonlijke associaties van De Volder en zijn spelers— vaak heel nieuwe, andere dimensies aanneemt.

Voor *Achter 't eten* bijvoorbeeld, beschikte De Volder over een onvolledige briefwisseling tussen een ouder echtpaar en een vrouw die elkaar in de jaren zeventig in een kuuroord ontmoet hadden. Het overgrote deel van de brieven is van de hand van de vrouw, die kennelijk manisch-depressief is en herhaaldelijk en overvloedig beroep doet op de vriendschap en de steun van het koppel. Met dit materiaal in het achterhoofd begonnen de actrices Ineke Nijssen en Marijke Pinoy de improvisatiesessies. De eerste weken was de anekdotiek uit de brieven nog duidelijk voelbaar en speelden de improvisaties zich veelal tussen twee vriendinnen in een kuuroord af, maar langzamerhand begonnen de thema's en de personages te verglijden en werd er een volledig nieuw verhaal gecreëerd. In de uiteindelijke productie *Achter 't eten* zijn heel wat zinswendingen uit de brieven behouden als ook de thematiek van psychiatrie en depressies,